

ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಾತ್ರೆಗಳ ಪಾತ್ರ: ಒಂದು ಅವಲೋಕನ ಕರಿಬಸಪ್ಪ.ಎನ್¹ ಮತ್ತು ಡಾ.ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ ಎಸ್²

ಪೀಠಿಕೆ

ಜಾತ್ರೆಗಳು ಮೂಲತಃ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಕಲ್ಪನೆಗಳು. ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರ ಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಹಯೋಗದಿಂದ ನೆರವೇರುವ ಪೂಜೆಪುನಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯ ಆದರ್ಶವಿದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿನಿಮಯಕ್ಕೆ ರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದು ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ಕೆಲವು ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಆರಾಧನೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮುಖ ದೈವ ಅದೇ ಊರಿನ ಇತರೆ ದೈವಗಳನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವ ಪರಿಪಾಠವಿದೆ. 13ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ “ಹೇಮಾದ್ರಿಯ” ಚತುರ್ವರ್ಗ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹಾಗೇ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ‘ಪಂಚತಂತ್ರ’ ದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಯ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾತ್ರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನದಿಂದ ಹತ್ತು-ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮುಖ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇವು : ತಿರುಪತಿಯ ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ಸವ, ಪಂಡರಾಪುರದ ಆಷಾಢ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ ಜಾತ್ರೆ, ಉಡುಪಿಯ ಪರ್ಯಾಯೋತ್ಸವ, ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ವೈರಮುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಕರಗ, ತಲಕಾಡಿನ ಪಂಚಲಿಂಗ ದರ್ಶನ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಮಹಾಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕ, ಪ್ರಯಾಗದ ಕುಂಭಮೇಳ, ಕಲ್ಕತ್ತದ ನವರಾತ್ರಿ ಕಾಲದ ಕಾಳಿದೇವಿ ಉತ್ಸವಗಳು, ಶ್ರೀಶೈಲದ ಜಾತ್ರೆ, ಸವದತ್ತಿಯ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ, ಮಹದೇಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟದ ಜಾತ್ರೆ, ಮುಡುಕುತೊರೆ, ಚುಂಚನಕಟ್ಟೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಜಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಜಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದವು ಆಯಾಯ ರಾಜ್ಯದ ಆಯಾಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಜರುಗುತ್ತವೆ. (ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ವಿಶ್ವಕೋಶ)

ಈ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ದಕ್ಷಿಣ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತವಾದ ಸುಂದರ ತಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾಣಗಳು, ಶಿಲ್ಪಕಲಾವೈಭವದಿಂದ ಕೂಡಿದ

¹ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಆವರಣ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು - 56

² ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಆವರಣ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು - 56

ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿನ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಸ್ವರ್ಗದಂತಿದ್ದು, ಲಕ್ಷಾಂತರ ಪ್ರವಾಸಿಗರನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಹೊರರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಜಾತ್ರೆಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇವು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳೂ ಸಹ ಆಗಿವೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 80ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಾತ್ರೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಚಾಮರಾಜನಗರವನ್ನು ಜಾತ್ರೆಗಳ ತವರೂರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ರಥೋತ್ಸವದ ಜಾತ್ರೆ, ಪಟ್ಟಲದಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ, ಹಿಮವದ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯ ಜಾತ್ರೆ, ವಿಜಯನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿಯ ರಥೋತ್ಸವದ ಜಾತ್ರೆ, ಕೆಸ್ತೂರು ಬಂಡಿ ಜಾತ್ರೆ, ಹಂಗಳದ ಎತ್ತಿನ ಜಾತ್ರೆ, ಮಲೆಮಹದೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆ, ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಸಿದ್ದಪ್ಪಾಜಿ - ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಜಾತ್ರೆ, ಬಿಳಿಗಿರಿರಂಗನಾಥ ಸ್ವಾಮಿಯ ರಥೋತ್ಸವದ ಜಾತ್ರೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾತ್ರೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಖನಿಗಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಆರು ಜಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ರಥೋತ್ಸವದ ಜಾತ್ರೆ

ಗಡಿಜಿಲ್ಲೆ ಚಾಮರಾಜನಗರದ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಗೂ ಆಷಾಢ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ಮಹಾರಥೋತ್ಸವವು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಆಷಾಢ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಚಾಮರಾಜನಗರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆಯುವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ರಥೋತ್ಸವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ 9ನೇ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರು ಹುಟ್ಟಿದ (ಕ್ರಿ.ಶ 1774) ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಅವರ ತಾಯಿ ಕೆಂಪನಂಜಮ್ಮಣಿಯವರು ಶೃಂಗೇರಿಯಿಂದ ಲಿಂಗವನ್ನು ತಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಅವರ ಆಸೆಯಂತೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವು ದಶಕಗಳ ನಂತರ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ನೆನಪಿನಾರ್ಥ ಅವರ ಮಗ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಈಗಿನ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ದೇಗುಲ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅರಿಕುಟಾರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಊರಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ 1816ರಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೇಗುಲ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿ ರಥೋತ್ಸವ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಆಷಾಢ ಮಾಸಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಷಾಢ ಮಾಸವನ್ನು ಮಲಮಾಸ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಕಾಲ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳು, ನಾಮಕರಣ ಮಡುವೆಯಂತಹ ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಯಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಇರುವ ಕಾಲ ಎಂಬುದು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಪೂರ್ವಾಷಾಢ ನಕ್ಷತ್ರವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ನೆನಪಿನಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಗರದ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗ ತಳಿರು ತೋರಣಗಳಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ರಥದ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡುವ ಮುನ್ನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜಾ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯದ ನಾದ-ನಿನಾದದೊಂದಿಗೆ ರಥಕ್ಕೆ ತಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಳಿಕ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಭಕ್ತರ ಉದ್ವೇಷದೊಂದಿಗೆ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಲಾಗಿದ್ದ 5 ರಥಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಸುಬ್ರಮಣ್ಯರ ಚಿಕ್ಕ ರಥ ನಂತರ ಕೆಂಪನಂಜಾಂಭ ರಥಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟರೆ ಈ ರಥಗಳ ಹಿಂಭಾಗ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಶ್ವರ ರಥ ಸಾಗುತ್ತದೆ.ರಥದ ಹಿಂದೆ ರಾಜರ ರಥವೂ ಕೂಡ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ರಸ್ತೆಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಭಕ್ತಾಧಿಗಳು ಹಣ್ಣು-ಧವನ ಎಸೆದು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವರು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಥೋತ್ಸವಗಳು ಜರುಗಿದರೂ ಸಹ ರಥಗಳು ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ರಥ ಚಲಿಸಲಿದ್ದು ಇದು ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಕ ಶಿಷ್ಯ ರಕ್ಷಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಆಸ್ತಿಕರ ನಂಬಿಕೆ. ಆಷಾಢ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ರಥೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ನವದಂಪತಿಗಳು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾತ್ರೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ 2011 ರಲ್ಲಿ 12,851, 2012 ರಲ್ಲಿ 14,623, 2013ರಲ್ಲಿ 15,562 ಹಾಗೂ 2014 ರಲ್ಲಿ 20,291 ಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ!

ಶ್ರೀ ಹಿಮವದ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ರಥೋತ್ಸವದ ಜಾತ್ರೆ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಊಟಿ ಎಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಬೆಟ್ಟ ಊಟಿಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಊಟಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದಷ್ಟೆ ಮುದ ನೀಡುತ್ತದೆ. ವರ್ಷದ ಬಹುತಿಂಗಳು ಹಿಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಇದರ ಮೇಲಿರುವ ಹಿಮವದ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹ ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಗೋಪುರದ ಒಂದು ರಂಧ್ರದಿಂದ ಹಿಮ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ². ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆಯಿಂದ 14 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹಂಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತಲುಪಬಹುದು. ಗೋವರ್ಧನಗಿರಿ, ಕಮಲಾಚಲ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪುರಾಣ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥಉತ್ಸವ, ದೀಪೋತ್ಸವ ಧರ್ಮಮಾಸ ಪೂಜೆ, ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಪೂಜೆ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದುಸಲ ಫಾಲ್ಗುಣ ಬಹಳ ಏಕಾದಶಿ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರ ದಿನ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದ ಕೊಟೆಯ ಅರಸು ಮನೆತನದವರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೂರು ದಿನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಪೂಜಾ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಯುಗಾದಿ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ 5 ದಿನಕ್ಕೆ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಥಮ ದಿನ ಸಪ್ತಮಿಯಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಸಾಯಂಕಾಲ ಫಲಪಂಚಾಮೃತ ಅಭಿಷೇಕ, ಆದಿವಾಸರ ಅಂಕುರಾರ್ಪಣೆ, ಗರುಡ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ರಕ್ಷಬಂಧನ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ದ್ವಿತೀಯ ದಿನ ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಉತ್ಸವ, ಪುಷ್ಪಬಲಿ, ಧ್ವಜಾರೋಹಣ, ಬೇರಿತಾಡನ, ಯಾಗಶಾಲಾ ಪ್ರವೇಶ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ತೃತೀಯ ದಿನದಂದು ನವಮಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಉತ್ಸವ, ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವ, ಸಂಬಂಧಮಾಲಾ ಪೂರ್ವಕ, ರುಕ್ಮಿಣಿ ಸತ್ಯಭಾಮ ಸಹಿತ ದಿವ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣೋತ್ಸವ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಚತುರ್ಥಿ ದಿನ ದಶಮಿಯಂದು ಶ್ರೀ ಅವರ ದಿವ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ ರಥೋತ್ಸವ, ಪಂಚಮಿಯ ದ್ವಾದಶಿ ದಿನದಂದು ಸಂದಾನ ಲೀಲೋತ್ಸವ, ಅವಭೃತಸ್ನಾನ, ಉತ್ಸವ ಫಣಿಮಾಲ ಪ್ರಬಂಧ ಸೇವೆ, ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ .ಸಪ್ತಮಿ ತ್ರಯೋದಶಿಯಂದು ಮಹಾಭಿಷೇಕ, ಮಹಾಮಂಗಳಾರತಿ ದ್ವಾದಶರಾಧನೆ, ಪುಷ್ಪಯಾಗ, ಧ್ವಜಾರೋಹಣ, ಉದ್ಘಾಸನ, ಪ್ರಬಂಧಸೇವೆ, ನೇಮಾಸೇವೆ, ಮೂಕಬಲಿ, ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಗೋಪಾಲಪುರದ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಬೆಟ್ಟದ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು

ಪೂರ್ವಿಕರ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ರಸ್ತೆ ಸಾರಿಗೆಯವರು ಪ್ರತಿ ದಿನ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ವಾಹನ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಮೊಜರಾಯಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದೆ.

ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲರಾಜ್ಯವೆಂದು ಜನಪದೀಯವಾಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲೂಕು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಮಲೆಗಳಿಂದ ಕಾಡು ಕಣಿವೆಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾದದ್ದು ಹಲವು ಸಾಧು ಸಂತರು, ಸಿದ್ಧಪುರುಷರು ತಿರುಗಾಡಿ ವಾಸಿಸಿ ಐಕ್ಯರಾಗಿ ಈ ಭಾಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವಘಟ್ಟಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾದೇಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಸುತ್ತಲೂ ದಟ್ಟ ಕಾನನದ ಸಿರಿಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲೊಟ್ಟಿಗೆ ಜೀವ ವೈವಿದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿಸರ್ಗ ವೈಭವವಿರುವ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆನುಮಲೆ, ಜೇನುಮಲೆ, ಗಂಜಿಮಲೆ, ಗುರುಗುಂಜಿಮಲೆ, ಪೂಜೆಮಲೆ, ಪೊನ್ನಾಚಿಮಲೆ, ಈಬುತ್ತಿಮಲೆ, ಭಸುಮಂಗಮಲೆ, ಗಾಳಿಮಲೆ, ಗೌಳುಮಲೆ, ನಡುಮಲೆ, ನಾಗಮಲೆ.. ಮುಂತಾದ 77 ಮಲೆಗಳಿವೆಯೆಂದೂ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಮಾದೇಶ್ವರ ಸಂಚರಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅವನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದೂ ಎಲ್ಲಾ ಮಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ದೇವರಗುಡಿ ಇದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಲೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನಾಗಲಿ ಯಾವ ಮಲೆಗೆ ಯಾವ ಹೆಸರೆಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ ಯಾರೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾದೇಶ್ವರ ಇಂದು ಸ್ಥಾನಿಕ ದೇವರಾಗಿ ಆರಾಧನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೂಲತಃ ಅವನೊಬ್ಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಇತಿವೃತ್ತವನ್ನು ಹೇಳುವ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳೆಲ್ಲವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಳೆಯಾಗದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಅಸಮಂಜಸಗಳೆನಿಸಿವೆ.

ಫಿನ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್‌ನ 'ಕಲೇವಾಲ' ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುವ ಮತ್ತೊಂದು ಬೃಹತ್ ಮೌಖಿಕ ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಅದು ಮಹದೇಶ್ವರರ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ 110ಕಿ.ಮೀ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದಿಂದ 75ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹಳೇ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ಜನಪ್ರಿಯ ದೈವ. ಮೈಸೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಸೇಲಂ, ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. (ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ದೇವರಗುಡ್ಡದ ಭಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ)

ಮಲೈಮಹದೇಶ್ವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಈತ ಶ್ರೀಶೈಲದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಗೆ 14 ರಿಂದ 16ನೇ ಶತಮಾನಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಜನಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಿ ಕತ್ತಲರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲನಿಂತವನು. ಮಹದೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ದೇವರಗುಡ್ಡರು ಹಾಡುವ ಅಲಿಖಿತ ಇತಿಹಾಸವೇ ಮಾದಪ್ಪನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಧಾನ ಆಕರವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಕರ. ಗುರುಸಿದ್ಧಕವಿಯ ಮಾದೇಶ್ವರ ಸಾಂಗತ್ಯ. ಕ್ರಿ.ಶ.1838ರಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಸಾರ ಈತ ಮಾದಿಗ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಹಾಗೆಯೇ ವೀಶ್ಯವನೆಂಬ ವಾದವು ಇದೆ. ಚಾಮರಾಜನಗರ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹರದನಹಳ್ಳಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ತಾಮ್ರಶಾಸನ, ಮಾದೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತ ಹೈದರಾಲಿ ಖಾನ್ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ವೇ.ಸಂಗಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳ ಶ್ರೀ ಸುತ್ತೂರು ಗುರುಪರಂಪರೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಖಿತ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಳೆಯೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಗೊಂದಲವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತಿದೆ.

15 ಮತ್ತು 16ನೇ ಶತಮಾನಗಳ ನಡುವೆ ದೊಡ್ಡ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಂದೋಲನ ಮಾಡಿದ ಮಾದೇಶ್ವರ ಈ ಭಾಗದ ಹಲವಾರು ಬುಡಕಟ್ಟು ದಲಿತ ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕಲಾಗಿ ಪಡೆದು ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಥ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಲೆಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದ ಜಾತ್ರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ, ಚಿರಪರಿಚಿತ, ತಿರುಪತಿ, ಶಬರಿಮಲೈ ಯಾತ್ರೆಗಳಷ್ಟೆ ಈ ಯಾತ್ರೆಯು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಯುಗಾದಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ಗೌರಿ ಮೊದಲಾದ ಹಬ್ಬಗಳಂದು ವಿಶೇಷ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಚಾಮರಾಜನಗರ , ಮೈಸೂರು ನಂಜನಗೂಡು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ, ಮಂಡ್ಯ, ಮದ್ದೂರು, ಮಳ್ಳವಳ್ಳಿ, ಕನಕಪುರ ಸೇರಿದಂತೆ ತಮಿಳುನಾಡು, ಮತ್ತಿತ್ತರ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಭಕ್ತರು ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಭೇಟಿ ನೀಡುವ 2ನೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಜಾತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ದಿನ 4,000ಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಭಕ್ತರು ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ³.

ಕಂಪಣಬೇಡರು ಮಲೈಮಹದೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ತಂಬಡಿಕೆ (ಪೂಜಾರಿ) ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವರ್ಷವಿಡೀ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನರು 3 ರಿಂದ 7 ದಿನಗಳು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದು, ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಷೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅಕ್ಕಿ, ಬೇಳೆ ಇತ್ಯಾದಿ ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿಬರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಕೆಲವರು ಹರಕೆಹೊತ್ತು ಒಂದು/ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲ 'ರಜ' (ಧೂಳು) ಹೊಡೆಯುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ.

ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆ

ಪವಾಡ ಪುರುಷರಾದ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಹಾಗೂ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆಯು 5 ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ನಡೆಯುವ ಬೇಧಗಳ ನೀಲಗಾರ ಪರಂಪರೆಯ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಜಾತ್ರೆಯಾಗಿದೆ.

ಒಂದೊಂದು ದಿನವು ಕೂಡ ಒಂದೊಂದು ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಚಂದ್ರಮಂಡಲ, ಧರೆಗೆ ದೊಡ್ಡವರ ಸೇವೆ, ಸಿದ್ಧರ ಸೇವೆ, (ಪಂಕ್ತಿಯ ಸೇವೆ) ಕೊನೆ ದಿನ ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯನ ಸೇವೆ ಹೀಗೆ ಜಾತಿ, ಮತ, ಒಕ್ಕಲು, ಪಂಥ, ಮನುಷ್ಯ ಬೇಧಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.ಸು. 30 ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಡುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರು ಕುರಿ, ಆಡು, ಕೋಳಿ ಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅಡುಗೆ ತಯಾರಿಸಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಭೋಜನ ಸವಿಯುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ.

'ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಬನ್ನಿ ಪವಾಡಗದ್ದಯ್ಯ ನೀವೇ ಬನ್ನಿ,

ಮಂಟೇದ ಲಿಂಗಯ್ಯ ಬನ್ನಿ'

ಎಂದು ನೀಲಗಾರರು ಹಾಡುವ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್, ಜನವರಿ ತಿಂಗಳ ಚುಮುಚುಮು ಚಳಿಯಲ್ಲಿ, ಹಾಲಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಜುಗುಡುವ ಜನಜಂಗುಳಿಯಲ್ಲಿ ಧೂಪ ಸಾಂಭ್ರಾಣಿಯ ಪರಿಮಳ ಜೊತೆ, ಜಾಗಟೆಗಳ ಶಬ್ದದ ನಡುವೆ ಕೊಂಬು, ಕಹಳೆಯ ನಾದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಷ್ಟೂ ದೂರಕ್ಕೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಜನಜಾತ್ರೆ, ಹೆಂಡಬಾಡಿನ ನೈವೇದ್ಯದಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ದನಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದಿಂದ 26 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಡದ ಕಾಡು ಕಣಿವೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವುದೇ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು. ಇಲ್ಲಿಂದ 6 ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ನಡೆದರೆ, ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಆಚೆ ದಡದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತತ್ತಿ, ಹಲಗೂರು, ಚಿಲ್ಲಾಪುರಗಳಿವೆ. ಬಲಿಷ್ಠ

ಹಲಗೂರು ಪಾಳೇಗಾರರನ್ನು ಪವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು, ಒಕ್ಕಲು ಪಡೆದ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ, ಬಾರಿ ನಗಾರಿ ಹೊತ್ತು, ಕಂಡಾಯ ಹೊತ್ತು ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲಸುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಜನರ ಒಕ್ಕಲು ಪಡೆದು ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದೂ ಒಂದು ಪವಾಡವೇ ಸರಿ. ಈ ಸುತ್ತಲ ಏಳು ಊರುಗಳ ಜನರ ಒಕ್ಕಲಾಗಿ ನಡೆಸುವುದೇ ಚಿಕ್ಕೂರು ಜಾತ್ರೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಾದೇಶ್ವರರ ಸಮಕಾಲೀನರೆಂಬಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಹ 15-16ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಪುರುಷ. ಇವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಡಕಲ್ಲು ಬಸವಣ್ಣನ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಕಾಯಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಗೆ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆ, ಮಳವಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರದಲ್ಲಿ ಇವರು ಐಕ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಪ್ಪಾಜಿ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ತಾಯಿ ಚನ್ನಾಜಮ್ಮ, ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ, ಫಲಾರದಯ್ಯ, ಲಿಂಗಯ್ಯ ಚೆನ್ನಯ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರು ಗುರುವಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಹಲಗೂರು ಪಾಂಚಾಳರಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣ ಭಿಕ್ಷೆ ತಂದು ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮಠಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲಗೂರು ಚಿಲ್ಲಾಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಪವಾಡಗಳು ನಡೆದ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ. ಕಬ್ಬಿಣದ ತೋಲಗಂಭ, ಕಾದಗಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನೋಡಲು ಈಗಲೂ ನಮಗೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅವರು ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲಸುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿಯವರ ಐಕ್ಯ ಗದ್ದಿಗೆ ಇದೆ.

ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಗದ್ದಿಗೆ ಸುತ್ತ ಹುಣಸೇ ತೋಪು, ಬಸರಿಮಠ, ಹಾಗೂ ಕಕ್ಕೇಮಠಗಳ ತೋಪು ಇರುವುದು. ಗದ್ದಿಗೆಯ ಎಡಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಹುತ್ತ, ಬಲಕ್ಕೆ ಬಡಗಬಾಗಿಲು, ಮುಂದೆ ಗರುಡಗಂಬ ಹಿಂದೆ ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯನ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಪರಂಪರೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧರೂ ಶರಣರ ಗದ್ದಿಗೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪೂಜೆ, ಆಚರಣೆ, ಜಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹಕ್ಕು ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳಾದ ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಳವಳ್ಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಅದರಲ್ಲೂ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆಯ ಬಾಬುಬೊಪ್ಪನಪುರದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಈ ಎರಡೂ ಗುರುಪರಂಪರೆಗಳು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಸಖರಾಯಪಟ್ಟಣದ (ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ) ರಾಜಕುಮಾರ ಹಿರಿಯ ಈರಪ್ಪಾಜಿ, ಕಿರಿಯ ಚೆನ್ನಾಪ್ಪಾಜಿಯ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಕಪ್ಪಡಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ರಾಜಪ್ಪಾಜಿಯವರು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಒಕ್ಕಲಾಗುವ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಈ ಗುರು ಮಠದ ಸಖರಾಯಪಟ್ಟಣದ ಅರಸರ ಜೊತೆ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಗುರುಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಈ ಜಾತ್ರೆಯ ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

5 ರಾತ್ರಿ 5 ಹಗಲು ಜನಸಂದಣಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಈ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದಿನವೂ ಒಂದೊಂದು ವಿಶೇಷ ಆಚರಣೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 5 ದಿನಗಳ ಜಾತ್ರೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ವಿಶೇಷ. ಮೊದಲಿಗೆ ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರದಿಂದ ಮೈಸೂರು ಮಾದರಿಯ ಹಸಿರು ಪೇಟೆ, ರಾಜಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿ, ಗಡ್ಡಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಾಜದಂಡ ಮಾದರಿಯ ನಾಗಬೆತ್ತ, ಮಣಿಸರ ಹಿಡಿದು ಬಸವನ ಮುಂದೆಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದೆ ಕಂಡಾಯಗಳು, ಭತ್ತಿ, ಚಾಮರ, ಕೊಂಬು, ಕಹಳೆ, ಸುತ್ತಿಗೆ ಸೂರಿಪಾನಿ, ಬೇರಿ ನಿಶಾನೆ, ನೀಲಗಾರರ ಮೇಳದ ಜೊತೆ ಬರುವ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಡೀ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ, ನೀಲಗಾರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಗುರು ಹಾಗೂ ಮಂಟೇದರು ಮತ್ತವರ ಶಿಷ್ಯನ ನಂತರದ ಮುಖ್ಯ ಸಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. 5 ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿ ದಿನದ ಜಾತ್ರೆ, ಪೊಜೆ, ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವವರು ಇವರೆ.

‘ಚಂದ್ರಮಂಡಲ’ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆ ಮೊದಲ ದಿನದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಬೆಳಕಿನ ಆಚರಣೆ, ಸುಗ್ಗಿ ಮುಗಿದು, ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೃಷಿ ಜನಸಮುದಾಯಗಳ ಸಂವೃದ್ಧಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕೂಡ ಚಂದ್ರಮಂಡಲ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ತೆಳ್ಳನೂರು, ಕೊತ್ತನೂರು, ಬಾಣೂರು, ಬಾಳಗುಣಸೆ, ಇರಿದಾಳು, ಇಕ್ಕಡಳ್ಳಿ ಸುಂಡ್ರಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಪಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಎಂದು ಕರೆದರು. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಊರುಗಳ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಮಾಡುವ ಆಚರಣೆಯೇ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವಾಗಿದೆ.

ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಊರುಗಳ ಹೊಲೆಯ ಮಾದಿಗರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಮಡಿವಾಳ, ಗಾಣಿಗ, ಗಂಗಡಕಾರ, ಕುಂಚಿಟಿಗ ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಯ ಜನರು ಒಂದೊಂದು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಚಂದ್ರಮಂಡಲವೆಂಬ ಬಿದಿರಿನ ಕಿರೀಟ, ತೇರಿನ ಜ್ಯೋತಿಯ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಿದಿರು, ಅಚ್ಚೆ, ನಾರುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟುವ ಈ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಭಕ್ತರು ಕೊಡುವ ಪಂಜು, ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ಹೂವು, ಹೊಂಬಾಳೆ ಹಾಕಿ ಸಿಂಗರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ 11 ಮತ್ತು 12 ಗಂಟೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗದ್ದಿಗೆಗೆ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಆ ಆಕೃತಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಚಂದ್ರಮಂಡಲ ಸೇವೆ. ಈ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಹಣ್ಣು, ಜವನ, ದವಸ – ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಎಸೆದು ಹರಕೆ ಹಾಕಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗುವ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ಬೂದಿಗೆ ಎಣ್ಣೆ, ಕರ್ಪೂರ ಹಾಕಿ ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡಿ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಹಣೆಗೆ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಮಂಡಲ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪರಂಪರಾಪೂಜಿ ಸೇವೆ ಎಂದೂ ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಂದ್ರಮಂಡಲ ಹತ್ತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉರಿದು ಯಾವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಳೆ – ಬೆಳೆಯಾಗುತ್ತೆಂದು ಜನರ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.

‘ಧರೆಗೆ ದೊಡ್ಡವರ ಸೇವೆ’ ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆಯ ಎರಡನೇಯ ದಿನದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ದಿನ ನಡೆಯುವ ದೊಡ್ಡವರ ಸೇವೆ, ಧರೆಗೆ ದೊಡ್ಡವರು, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ತಾಯಿ, ರಾಚಪ್ಪಾಜಿಯಂತಹ ಪರಂಪರೆಯ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಸೇವೆ ಎಂದು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

‘ಮುಡಿಸೇವೆ’ ಮೂರನೇ ದಿನದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಶಿಷ್ಯರಾದಂತೆ ಒಕ್ಕಲಾಗುವ ಸಮುದಾಯಗಳ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀಲಗಾರ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ, ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಣಿಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇವರನ್ನು ನೀಲಗಾರರು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರು ತಂಬೂರಿ ನುಡಿಸುತ್ತಾ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತವರ ಶಿಷ್ಯರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯ. ಧರೆಗೆ ದೊಡ್ಡವರ ಕಥೆ ವಚನಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ನೀಲಗಾರ ಪಂಥ ಉಳಿದಿರುವುದು, ಬೆಳೆಯಲು, ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಈ ಆಚರಣೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯ. ನೀಲಗಾರ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ, ಪಂಗಡ ವರ್ಗದವರೆಲ್ಲರನ್ನು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ನೀಲಗಾರ ಪಂಥವನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

‘ಸಿದ್ಧರ ಸೇವೆ’ (ಪಂಕ್ತಿ ಸೇವೆ) ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆಯ ನಾಲ್ಕನೇಯ ದಿನ ತುಂಬಾ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮುಡಿಯುಟ್ಟು ನೀಲಗಾರ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು, ಗುರುಪಂಥವನ್ನು ಮುನ್ನೆಡೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತ ಸಿದ್ಧರು ಕಂತೆ ಭೀಕ್ಷಾ ಮಾಡಿ ಪಂಕ್ತಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ಜನರು ಈ ಸಿದ್ಧ ಸಂತರ ಪ್ರಧಾನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾದ ಮಾಂಸಹಾರ, ಮಧ್ಯಸೇವನೆ, ಭಂಗಿ, ಫಲಾರ, ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಮೂಹಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇ ಈ ಸೇವೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಸಮಾನ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ

ಸಿದ್ಧರು ಈ ಭಂಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿ ಈ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೀಲಗಾರರಲ್ಲಿ ಇದು ಉಳಿದುಬಂದಂತಿದೆ.

ಜಾತ್ರೆಯ ಕೊನೆಯ ದಿನದ ಆಚರಣೆಯೆಂದರೆ, 'ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯನ ಸೇವೆ' ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥದ ದೇವತೆಯಾಗಿ, ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹನುಮಂತನ ಸೇವೆಯೇ ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯನ ಸೇವೆಯಾಗಿದೆ. ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಹಲಗೂರು ಭಿಕ್ಷಾಯಾತ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸ್ನೇಹ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನದ ಪೂಜೆಯಿದೆ. ಇದು ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ, ಒಕ್ಕಲು, ಮನುಷ್ಯ ಬೇಧಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸೌಹಾರ್ದ, ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಈ ದಿನ ನೀಲಗಾರರು ದಾಸಯ್ಯನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿಗೆ ಬದಲು ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಾಮ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ವೈಷ್ಣವೀಕರಣದ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ನೀಲಗಾರ ಪಂಥವು ಬಹುಜನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹಲವು ಪಂಥ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಕರರೂಪಿಪಂಥವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬರುವ ಬೊಪ್ಪಣಪುರದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತುರಾಬ್ ಅಲಿ ಶಾಖಾದ್ರಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಸ್ವತಃ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂರು 'ಮಾಂಕ್ವಾಲಿ' ಎಂದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಪ್ಪಡಿ ರಾಜಪ್ಪಾಜಿ ಗದ್ದಿಗೆಗೆ ತುಂಬಾ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಮುಸ್ಲಿಂರು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತವರ ಶಿಷ್ಯರ ಗದ್ದಿಗೆಗಳು ದರ್ಗಾ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪಂಥದ ಆಚರಣೆ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು, ದಲಿತ, ಹಿಂದುಳಿದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಜನಸಮುದಾಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡುವಂತಿದೆ. ಕೊಡೆಗಲ್ಲು ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವೀರಸಂಗಯ್ಯನ 'ನಂದಿ ಆಗಮಲೀಲೆ' ಸ್ವಾಮಿಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು ಜಾತ್ರೆಗೆ ಈ ಭಾರಿ 90 ಕೆ.ಎಸ್.ಆರ್.ಟಿ.ಸಿ ಬಸ್ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು ಮಂಡ್ಯದಿಂದಲೂ ಆಗಮಿಸುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿಯ ರಥೋತ್ಸವ

ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಳಿಕಲ್ಲು ಬೆಟ್ಟ, ಶ್ವೇತಾದ್ರಿ,ಶ್ವೇತಾಚಲ, ಚಂಪಕಾರಣ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶ್ವೇತಾದ್ರಿಯು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ ಯಳಂದೂರು ತಾಲೂಕು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ದಿಂಬಂ ಘಾಟಿನಿಂದ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ 100 ಮೈಲು ದೂರ ಫಲವತ್ತಾದ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ದಟ್ಟಅರಣ್ಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ 4770 ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಶ್ರೀ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನ ಬೆಟ್ಟಗಳು (B.R.Hills)ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಳಂದೂರಿನಿಂದ 44 ಕಿ.ಮೀ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ, ಚಾಮರಾಜನಗರದಿಂದ 48 ಕಿ.ಮೀ. ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೂ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದಿಂದ 36 ಕಿ.ಮೀ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಇರುವ ಈ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆ ಇಳಿಜಾರನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ನದಿ, ಝರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಫಲವತ್ತಾದ ಬಯಲು ಸೀಮೆ, ಹೊನ್ನೆ, ತೇಗ, ಬೀಟೆ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಸಂಪಿಗೆ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಕಾಡೆಮ್ಮೆ, ಆನೆಗಳಾದಿ ಮೃಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಈ ಅರಣ್ಯದ ನಡುವೆ 1,170 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬಿಳಿಯ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಶ್ವೇತಾದ್ರೀಶ್ವರನ ಸಾನಿಧ್ಯವು ಈ

ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬಂಡೆಯನ್ನೇ ಕಮರಿ ಕಂದರ ಎನ್ನುವರು. ಬಿಳಿಯ ತೆರೆಯಂತಿರುವ ಬಹಳ ದೂರದಿಂದ ಈ ಶಿಖರವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕಲಾತ್ಮಕ ಚಿತ್ರಗಳ ರಥ

ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುವ ಭಕ್ತರು ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಗಿರಿಧಾಮದ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿದಷ್ಟೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವ ರಥವನ್ನು ನೋಡಲು ಮುಗಿಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯುವಕರು ಮತ್ತು ವಯಸ್ಕರು, ವೃದ್ಧರು ಎಂಬ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಪುರುಷರು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ತಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ರಥವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಆನಂದಿಸಲು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತೇರಿನ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಲೀಲಾ ವಿನೋದಾವಳಿಗಳ ಕೆತ್ತನೆ ಈ ಶೃಂಗಾರಮಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಕ್ಯಾಮರ ಕಣ್ಣಲ್ಲೂ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಿನಿಮಾಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ತುಂಡು ಉಡುಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನವಾದರೆ ಅಸಹ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೆತ್ತಲೆಯ ಕಲೆಯನ್ನುಳ್ಳ ರಥದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೂ ಅಪಸ್ವರ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಕಲೆಗಾರನ ಕುಶಲತೆ, ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆರೋಗ್ಯಕರ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರುವ ರಥದ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಭಿಮಾನವಿದೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ದೂರದ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊರದೇಶಗಳಿಂದ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹೊಸದಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ವಧು-ವರರನ್ನು ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನ ಬೆಟ್ಟದ ರಥವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ರಥದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮ ರಥೋತ್ಸವ

ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಏಪ್ರಿಲ್ ಅಥವಾ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನ ಬೆಟ್ಟದ ಬ್ರಹ್ಮ ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ದಿನ ರಥವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಸೋಲಿಗ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯದವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಮೇಕೆ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಎಸೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವ ಮುನ್ನವೇ ಕೈ ಚಾಚಿ ಹಿಡಿದು ತಿಂದರೆ ಸಿಹಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿದನ್ನು ತಿಂದರೆ ಕಹಿ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹಿರಿಯರು ಈಗಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ⁴. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ರೀತಿಯ ಆಮೇಕೆ ಕಾಯಿಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ಧವನ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿವೆ.

ಬೇಸಿಗೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗುವಂತಹ ನವದಂಪತಿಗಳು ಈ ರಥೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರಥಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣು ಧವನ ಎಸೆದರೆ ಮುಂದೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬದುಕು ಸುಖಮಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಈ ನವದಂಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವುದರಿಂದ ಜಾತ್ರೆಯಂದು ನಾಡಿನ ಮೂಲೆಮೂಲೆಯಿಂದ ನವದಂಪತಿಗಳು ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಬಿಳಿಗಿರಿರಂಗನಾಥ ಸ್ವಾಮಿಯ ರಥವು ಶೀಘ್ರಲಗೊಂಡಿದ್ದು. ಅದನ್ನು ದೇಗುಲದ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯು ಇತ್ತೀಚೆಗಷ್ಟೆ ದುರಸ್ತಿಪಡಿಸಿದ್ದು ಮುಂದಿನ ರಥೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆ, ರಥೋತ್ಸವಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಕೂಡ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಜಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯಗಳು ಅಧಿಕವಾಗುವುದರಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ವರ್ಷದಿಂದ ಭಕ್ತರ ಹಾಗೂ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದು, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತ ಕಛೇರಿ (2014). ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ನೋಟ. ಚಾಮರಾಜನಗರ.
2. ಚೆಲುವರಾಜರವರ ಹಂಗಳ ದರ್ಶನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.
3. ವಿಜಯವಾಣಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ ದಿನಾಂಕ: 16.06.2014ರ ಪು. 3ರ ವರದಿ.
4. ವಕ್ತೃ: ಮಾದಯ ವಯಸ್ಸು 78, ಸೋಲಿಗರ ಸಮುದಾಯ, ಬಿಳಿಗಿರಂಗನ ಬೆಟ್ಟ, ಯಳಂದೂರು ತಾಲೂಕು, ಚಾಮರಾಜನಗರ. ಮಾರ್ಚ್ 10, 2020.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ (1974). ಸಂಪುಟ.3. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
- ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ (1975). ಸಂಪುಟ.4. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
- ಮಲೆಯೂರು ಗುರುಸ್ವಾಮಿ. (2004). ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಥಾ ಸಂಕಲನ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ರಾಜಶೇಖರ. ಪಿ.ಸಿ. (2003). ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜಾತ್ರೆಗಳು. ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಪಡಗೂರು, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ, ಚಾಮರಾಜನಗರ.
- ವೆಂಕಟೇಶ ಇಂದ್ರಾಡಿ. (2008). ಮಲೆಯೂರು ಮಾದಪ್ಪನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ವೆಂಕಟೇಶ ಇಂದ್ರಾಡಿ. (2012). ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯ (ಓದುಪಠ್ಯ). ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ವಕ್ತೃಗಳ ವಿವರ:

- ಅರ್ಚಕರು, ಶ್ರೀ ಹಿಮವತ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ (ಬೆಟ್ಟ), ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ, ಚಾಮರಾಜನಗರ.
- ಅರ್ಚಕರು, ಬಿಳಿಗಿರಂಗನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬಿಳಿಗಿರಂಗನ ಬೆಟ್ಟ, ಯಳಂದೂರು ತಾಲೂಕು, ಚಾಮರಾಜನಗರ.
- ಮಹದೇವಸ್ವಾಮಿ, ವಯಸ್ಸು 63, ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರು, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ.
- ಪ್ರಧಾನ ಅರ್ಚಕರು, ಶ್ರೀ ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ, ಚಾಮರಾಜನಗರ.